

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК (UDC) 327 (73:510)“1961/1963”

<https://doi.org/10.21272/starovyna.2021.59.5>

ГОНЧАРЕНКО А.В.

**ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА США ДЖ.Ф. КЕННЕДІ
ЩОДО КИТАЮ (вересень 1961 - листопад 1963 рр.)**

У статті досліджено еволюцію зовнішньої політики адміністрації президента США Дж.Ф. Кеннеді щодо Китаю у вересні 1961 - листопаді 1963 рр. Охарактеризовано причини, хід та наслідки активізації зовнішньополітичної стратегії Вашингтону щодо КНР протягом періоду, що вивчається. Проаналізовано практичну реалізацію зовнішньополітичних ініціатив адміністрації президента США Джона Кеннеді щодо комуністичного Китаю. Висвітлено позицію Білого Дому у протистоянні КНР-КР, а також конкретні зовнішньополітичні дії США щодо Пекіну та Тайбею. Вивчено роль різних угруповань в американському істеблішменті у процесі реалізації китайської політики адміністрації президента США Дж.Ф. Кеннеді.

Ключові слова: США, Китай, КНР, КР, зовнішня політика, американо-китайські відносини, доктрина «стримування», Дж.Ф. Кеннеді.

У 50 - на початку 60-х рр. ХХ ст. США сприймали КНР як свого головного суперника в боротьбі за ідеологічний, військово-політичний і економічний контроль в Азії. Розробка курсу щодо «нового Китаю» стала складовою частиною діяльності зовнішньополітичного апарату США в контексті формування американської стратегії, спрямованої проти країн комуністичного блоку. В основі цієї стратегії були політичні концепції «стримування» і «відкидання» комунізму, які забезпечували ідеологічне оформлення зовнішньої політики США.

У геополітичних категоріях Вашингтон розглядав систему міжнародних відносин як біполярне протистояння США-СРСР. При цьому поняття «радянський комунізм» мало на увазі монолітний блок СРСР, КНР і прорадянських країн Східної Європи. У суто теоретичному плані в американській системі політичних концепцій намітилася відмова від пануючих в післявоєнні роки в розпал «холодної війни» уявлень про «всесильність» і «всемогутність» США, згідно з якими вони, спираючись на свою міць, повинні були заповнювати «вакуум сили» в різних регіонах світу, і звернення до концепції «балансу сил». Цьому сприяла докорінна зміна співвідношення сил на міжнародній арені наприкінці 50 - на початку 60-х рр. ХХ ст. у результаті посилення впливу країн комуністичного блоку і розвитку національно-визвольного руху в країнах Азії та Африки.

Історіографія проблеми багаточисельна. Серед праць українських істориків, які досліджували різні аспекти зовнішньої політики США стосовно КНР, необхідно виокремити роботи М. Тарана, М. Філатова, Н. Городні,

Гончаренко Анатолій Володимирович - кандидат історичних наук, доцент, Сумський державний університет (Україна). Scopus Author ID: 57219146753, ORCID: 0000-0003-4281-8735.

М. Годлевського, С. Проня і В. Гудименка, А. Гончаренка і М. Клочка [17; 18; 7; 19; 15; 5; 6].

Серед праць дослідників різних країн з порушеної нами проблематики, перш за все, необхідно відзначити роботи американських високопосадовців та вчених Ч. Боулса, Е. Стівенсона, Р. Хілсмена, Д. Томсона, Н. Такер, Д. Девіс і Ю. Трані, Ч. Пеллегріна, Г. Кіссінджера [23; 24; 40; 33; 41; 42; 10; 36; 12]. Окремо треба виокремити праці китайського дослідника Г. Чена [21; 22].

Зовнішню політику США щодо КНР досліджували і радянські історики [16; 8; 3; 11; 1]. Серед робіт сучасних російських учених, перш за все, необхідно виокремити праці І. Цветкова, А. Давидова, А. Бондаревої [20; 9; 2]. Також необхідно виділити роботи білоруського історика А. Косова [13; 14].

Таким чином, аналіз історіографії питання дозволяє зробити висновок, що в науковій літературі присутній фактичний матеріал з поставлених у роботі проблем, окреслені основні напрямки зовнішньополітичного курсу адміністрації президента США Дж.Ф. Кеннеді щодо Китаю в 1961-1963 рр. Проте вчені не приділяють достатньої уваги еволюції зовнішньої політики президента Джона Кеннеді стосовно Пекіну і вивчають її побіжно, як один з проміжних етапів китайської політики Білого Дому наприкінці 40 - на початку 70-х рр. XX ст. Саме тому, мета цієї статті - на основі аналізу документальних джерел, враховуючи вивчення порушеної нами проблематики вченими різних країн, дослідити еволюцію зовнішньої політики адміністрації президента США Дж.Ф. Кеннеді щодо Китаю у вересні 1961 - листопаді 1963 рр.

Наприкінці 50 - на початку 60-х рр. XX ст. позиція США щодо контактів з Китайською Народною Республікою (КНР) була двоїста - з одного боку було необхідно налагоджувати відносини, дотримуючись політики «стримування з ізоляцією», з іншого - залишалася актуальною проблема підтримки Китайської Республіки на Тайвані (КР). Питання щодо китайської політики Вашингтону гостро постало у передвиборній кампанії 1960 р. у США. Заяви кандидата у президенти від Демократичної партії Джона Фіцджеральда Кеннеді свідчили про намір, у разі обрання його президентом, змінити зовнішньополітичний курс США щодо Китаю - перш за все, відмовитися від оборони островів Кемой і Мацзу, які перебували під контролем чанкайшів [3, с. 12; 13, с. 123]. Дж.Ф. Кеннеді також відзначав, що необхідно скасувати «формозьку резолюцію» 1954 року [42, с. 47; 14, с. 86].

У передвиборчій програмі Джона Кеннеді «Нові рубежі» поєднувалися традиційні імперативи «холодної війни» та ідея глобальної відповідальності США за долю західної цивілізації, робилася ставка на досягнення військової переваги. Велика увага приділялася проблемам «третього світу» [35]. Більш складним був погляд кандидат у президенти на роль силових методів у реалізації зовнішньополітичної стратегії США. Дж.Ф. Кеннеді ставив за мету підвищити гнучкість військово-стратегічних доктрин, вдосконалити новітні системи озброєння, підвищити їх мобільність. Нова адміністрація вбачала це у підвищенні керованості конфліктів. Отже, з'явилася нова доктрина «гнучкого реагування», яка

була розроблена групою експертів на чолі з генералом М. Тейлором. Прийнята в 1961 р. ця доктрина призвела до посилення протиріч між Вашингтоном і його європейськими союзниками по НАТО [4, с. 171]. Пізніше, у жовтні 1961 р. з'явився закон Фулбрайта-Хейза, який рекомендував формувати нову спільноту, яка базується на єдиних цивілізаційних цінностях та наголошував на необхідності вдосконалювання невійськового потенціалу [31].

На думку деяких представників адміністрації президента Дж.Ф. Кеннеді, якщо Пекін не загрожуватиме Тайбею, дозволить міжнародну інспекцію НВАК, вирішить прикордонні проблеми з Індією і дистанціюється від ситуації в Індокитаї, КНР цілком можна буде прийняти в ООН [24, с. 402-403; 14, с. 86-87; 2, с. 531]. Отже, було зроблено ставку на те, що взаємний компроміс дозволить відірвати КНР від комуністичного блоку.

Особисто Джон Кеннеді вважав, що американо-китайські відносини мають «нераціональний» характер, констатуючи, що «зовнішньополітична користь від вступу Китаю до ООН буде значно переважати шкоду від галасу, який підніметься вдома» [26, с. 14]. У цьому контексті варто загадати, що його попередник на посаді президента США Д. Ейзенхауер попереджав Дж.Ф. Кеннеді, що він повернеться до політики, якщо існуватиме загроза вступу КНР до ООН, й буде перешкоджати визнанню комуністичного Китаю всіма доступними йому засобами [26, с. 14; 19, с. 45].

Серед найближчих радників Дж.Ф. Кеннеді була група впливових осіб, зацікавлених у покращенні американо-китайських відносин в умовах погіршення відносин Пекіна та Москви для зміцнення американських позицій у світі [11, с. 314; 13, с. 124]. Після того, як виникнення китайсько-радянського розколу ставало все більш ймовірним, адміністрація президента почала знижувати рівень «загрози з боку Китаю», а пізніше натякнула на можливість надання продовольства КНР і розширення неофіційних контактів унаслідок «Великого китайського голоду» 1959-1961 років [30, с. 178-180].

Протягом перших місяців президентства Дж.Ф. Кеннеді його найближче оточення не змогло швидко розробити і почати реалізовувати концепцію «нових рубежів» щодо КНР. Китайська політика його адміністрації була нерозривно пов'язана з зовнішньополітичним курсом США в Азії і відображала зіткнення інтересів Вашингтону і Пекіну у цьому регіоні [6, с. 60]. У той же час представники американського істеблішменту не зовсім чітко уявляли, яким шляхом вони можуть впливати на відносини між СРСР і КНР з метою поглиблення радянсько-китайського розколу, і які конкретні здобутки вони зможуть з цього отримати.

Більш реалістичний підхід адміністрації 35-го президента США Джона Кеннеді щодо КНР пояснювався, перш за все тим, що комуністичний Китай, який відмовився від своїх союзів і претендував на роль «третьої сили», був слабким гравцем на міжнародній арені і тому незначні, несуттєві відступлення від традиційної політики «стримування та ізоляції» здавалися припустимими. Крім того, сама політика «ізоляції» не виправдовувала себе, оскільки Пекін активізував свою зовнішню політику, встановив відносини з багатьма країнами, в тому числі і

союзниками США. Поступово і зростала чисельність держав, які підтримували вимоги КНР про надання їй місця в ООН, що створювало реальну можливість широкого визнання комуністичного Китаю.

Продовжуючи традиційну американську політику «стримування Китаю з ізоляцією», деякі представники адміністрації Дж.Ф. Кеннеді та державного департаменту виступали за розробку нових підходів у питанні про китайське представництво в ООН. Заступник державного секретаря США Ч. Боулс і постійний представник США в ООН Е. Стівенсон, рекомендували дотримуватися в ООН політики існування «двох Китаїв» [40, с. 191-208; 23, с. 476-486].

Р.В. Комер, який був співробітником Ради з національної безпеки (РНБ) та відігравав важливу роль у процесі розробки китайської політики Вашингтону, рекомендував Джону Кеннеді звільнитися «від непродуктивних аспектів політики щодо Китаю» насамперед для того, щоб «раціоналізувати позицію США для довгострокової боротьби» з прихильниками жорсткої політики щодо КНР [22, с. 78].

Важливим фактором, який впливав на формування політики президента США Дж.Ф. Кеннеді щодо Китаю була ситуація в Тайванській протоці. У вересні 1961 р. Р.В. Комер підготував меморандум для РНБ, в якому особливо наголошувалося на необхідності збільшення уваги стосовно острівних проблем у зв'язку з 1-ю (1954 р.) і 2-ю (1958 р.) кризами у Тайванській протоці [39].

Ще наприкінці липня 1961 р. Дж.Ф. Кеннеді підтримав пропозицію державного секретаря Д. Раска винести на розгляд Генеральної Асамблеї ООН резолюцію щодо важливості членства КНР в ООН. Оскільки, згідно зі ст. 18 Статуту ООН, для прийняття рішення Генасамблеєю необхідна більшість у 2/3 голосів [43], у Білому Домі вважали, що після прийняття цього документу, позиція про «два Китаї» в ООН буде відкинута КНР, що дозволить Вашингтону захистити статус Тайваню і зняти з себе відповідальність за ізоляцію материка [32, с. 1031-1043].

Отже, вперше з 50-х рр. XX ст. коли США неодноразово відкладали обговорення проблеми представництва КНР в ООН, вони запропонували обговорити це питання, хоча і з своєю метою, під час дебатів у Генеральній Асамблеї. 21 вересня 1961 р. представники Генасамблеї ООН підтримали обговорення цієї проблеми. Наступного дня США знову офіційно підтвердили свою незгоду щодо вступу комуністичного Китаю до ООН.

Внаслідок цього, 15 грудня 1961 р. було ухвалено резолюцію Генеральної Асамблеї ООН №1668 «Представництво Китаю в ООН» [38]. Згідно з цим документом, який підтримали делегати від 61 держави, 34 були проти і 7 утримались, питання про членство Китаю в ООН відносилось до найважливіших. Проте ще багато років проблема представництва КНР в ООН так і не була вирішена.

Жорстку позицію щодо неможливості присутності комуністичного Китаю в ООН займало китайське лобі. У вересні 1961 р. організація «Мільйонна комісія», яка була одним із форпостів Гоміндану у США, почала проведення нових демонстрацій та пригрозила, що якщо КНР буде прийнято

до ООН, вона почне публічні дії з метою виключення Сполучених Штатів з Організації Об'єднаних Націй. Якщо б це їм вдалося, зовнішня політика Джона Кеннеді була б на межі катастрофи [33, с. 9; 21, с. 45].

Іншим важливим чинником китайської політики адміністрації президента США Джона Кеннеді було прагнення лідера КР Чан Кайші повернути контроль над материковим Китаєм. Такі заяви викликали обурення багатьох у Білому Домі і державному департаменті, які вважали, що генералісімуса треба приборкати [37, с. 108]. Вдалий момент для реалізації плану керівника Гоміндану щодо військового вторгнення на континент виник на початку 60-х рр. ХХ ст., коли Китай опинився у важкому становищі у зв'язку з найсильнішим за всю історію країни голодом, а також згортанням радянської підтримки унаслідок погіршення стосунків між Пекіном і Москвою [28, с. 21; 14, с. 89].

Значне занепокоєння в американському істеблішменті викликали наміри Чан Кайші використовувати для повернення контролю над материковим Китаєм ситуацію в Індокитаї, яка ускладнювалася. Ще на початку 1961 р. Вашингтон зіткнувся з загрозою втрати своїх позицій у Лаосі в зв'язку з активізацією національно-визвольних сил. Унаслідок цього Дж.Ф. Кеннеді віддав наказ 7-му флоту ВМС США перебазуватися до Південно-Китайського моря. Держдепартамент також попередив китайське керівництво про можливість американського військового втручання в події у Лаосі якщо не буде досягнуто «припинення вогню». Пекін, у свою чергу, через Варшаву повідомив Вашингтон про своє бажання уникнути ескалації конфлікту в Лаосі [44, с. 249].

У подальшому намагання лідера КР втрутитися в події в Індокитаї неодноразово загрожували дестабілізацією ситуації у регіоні і початком конфлікту між США і КНР. Ситуація ускладнювалася тим, що у верхівці американського політикуму не було єдиного підходу щодо участі Тайваню в конфлікті у Південно-Східній Азії. У Пентагоні виступали за використання військ КР у Південному В'єтнамі. Заступник міністра оборони США У.П. Банді зазначав, що президент Південного В'єтнаму Нго Дін Дьєм хотів використати війська Гоміндану в бойових діях в дельті річки Меконг. Керівництво державного департаменту, навпаки, були категорично проти таких дій. Заступник держсекретаря з політичних питань Ю.А. Джонсон констатував, що присутність військ КР у В'єтнамі відкриє «ящик Пандори», істотно розширивши конфлікт за рахунок втручання КНР [37, с. 108-109; 14, с. 90].

Проте Чан Кайші не поспішав відмовлятися від своїх намірів щодо активізації військових дій у континентальному напрямку. У лютому 1962 р. він намагався переконати Р. Клайна і У.П. Банді у необхідності об'єднання зусиль США і КР з метою порятунку Азії від комуністів [37, с. 109]. Американський посол у Тайвані Е.Ф. Драмрайт (1958-1962 рр.) попереджав Вашингтон, що Тайбей готовий у тому ж році розпочати вторгнення на континент. Для того, щоб запобігти розгортанню військового конфлікту, США мають спрямувати дії Гоміндану в потрібне для Америки русло [37, с. 109]. У цій складній ситуації Білий Дім вирішив, з певними умовами, надати КР лише два літака С-123 для

транспортування парашутистів. Крім того, США намагалися переконати Тайвань відкласти операцію до жовтня 1962 р. [37, с. 109-110].

Внаслідок напруження в американо-тайванських стосунках у травні 1962 року президент Дж.Ф. Кеннеді призначає новим послом США у КР колишнього адмірала А.Г. Кірка [29, с. 82]. Влітку 1962 р. Чан Кайші знову спробував активізувати військовий тиск на КНР, розраховуючи на антикомуністичне повстання в країні. Проте Вашингтон не підтримав його дії, враховуючи не реалістичність сподівань на повстання в комуністичному Китаї. Саме тому 23 червня 1962 р. Дж.Ф. Кеннеді повідомив Пекін, що він не підтримає агресію КР проти КНР [36, с. 276-277, 509-510].

США були занепокоєні загостренням ситуації у Тайванській протоці унаслідок розгортання в червні 1962 р. на узбережжі більш ніж 100 тисячної армії КНР з метою підготовки до атаки військ Гоміндану. 23 червня 1962 р. керівництво комуністичного Китаю вирішило перевірити можливість зміни американських зобов'язань США щодо Тайваню. Того дня офіційні засоби масової інформації КНР поширили документ, у якому мова йшла про ймовірну атаку території країни збройними силами Гоміндану за підтримки США. Можна припустити, що це був натяк на бажаність для Пекіна зниження американської присутності в регіоні, що послабило б позиції Тайбею. Президент Джон Кеннеді змушений був запевнити пекінську сторону, що взаємовідносини США із Чан Кайші мають лише оборонний характер. Американський посол у Тайвані Дж. Кебот підтвердив це, заявивши, що ціль американської підтримки Чан Кайші не збігається з метою останнього відвоювати втрачену політичну владу на материку [34, с. 272; 18, с. 56].

У липні 1962 р. А.Г. Кірк провів переговори з керівництвом КР, за підсумками яких запропонував Вашингтону надати Тайбею мінімальну допомогу для того, щоб мінімізувати можливість Тайваню почати бойові дії на материку [29, с. 110]. Отже, Білий Дім під тиском Чан Кайші і китайського лобі у США надавав допомогу і підтримку КР. Проте у держдепартаменті намагались зменшити можливі втрати для американських геополітичних інтересів від дій Тайбею.

Внаслідок того, що лідер Гоміндану так і не відмовився від планів наступальної операції щодо комуністичного Китаю, в березні 1963 р. посол Сполучених Штатів у Китайській Республіці А.Г. Кірк поставив під сумнів тезу про те, що для американських інтересів життєво необхідним є збереження Тайваню [29, с. 110].

В той час як Білий Дім намагався запобігти черговій кризі в Тайванській протоці, співробітники державного департаменту почали розробку стратегії пом'якшення політики США щодо країн комуністичного блоку, включаючи КНР. У 1962 р. директор управління з планування державного департаменту В.В. Ростоу констатував, що розуміння загрози взаємного знищення в умовах ядерної війни призведе до зміни відносин США з КНР, а також розширення комерційних, культурних та інших контактів з комуністичним Китаєм. Проте, акцент як і раніше необхідно було робити на розвитку відносин з Тайванем.

Отже, В.В. Ростоу пропонував Вашингтону підтримувати відносини і з КНР, і з КР [37, с. 113; 14, с. 90-91]. Цей факт свідчив про певну зміну у поглядах стосовно китайської політики США серед представників американського істеблішменту.

Слід відзначити, що В.В. Ростоу також пропонував Дж.Ф. Кеннеді використати фактор нестачі продовольства у КНР як важіль тиску з боку Вашингтону у питанні китайського втручання в Лаос та В'єтнам. Проте президент Дж.Ф. Кеннеді зазначив, що поки Китай розраховує на постачання продовольства, США їм не відмовлять [22, с. 81].

Пропозиції В.В. Ростоу викликали серйозне занепокоєння у Тайбеї, унаслідок чого на початку липня 1962 р. посол Тайваню у Вашингтоні зустрівся з державним секретарем США Д. Раском, відзначивши, що громадська думка у КР дуже стурбована цими ініціативами. Проте голова американського зовнішньополітичного відомства запевнив посла в дружньому, як і раніше, ставленні США щодо Тайваню і відзначив, що будь-яка суттєва зміна китайської політики Америки буде публічною, і Тайбей буде вчасно про це проінформовано [37, с. 113]. Білий Дім і надалі продовжував надавати значну допомогу КР, яка у 1963 р. склала 89,5 млн. доларів [22, с. 81].

В цей час Вашингтон все більше почала турбувати ядерна програма КНР. У 1963 р. в адміністрації Джона Кеннеді обговорювали сценарій превентивного удару по ядерних об'єктах Китаю з метою зриву робіт зі створення Пекіном ядерного зброї. При цьому превентивний удар передбачалося завдати з відома СРСР, який отримавши цю інформацію, ніяк на неї не відреагував [25, с. 244-245]. Проте невдовзі у Білому Домі відмовилися від цієї ідеї. Цей фактор був визначальним, коли під час засідання РНБ у січні 1963 року Дж.Ф. Кеннеді наполягав на укладенні угоди з СРСР про заборону випробувань ядерної зброї, яка мала б відкласти або зупинити розвиток ядерного потенціалу КНР.

В останні місяці життя 35-го президента США Джона Кеннеді в американському істеблішменті спостерігались ще більші розбіжності у питанні подальшої політики щодо Китаю. Погляди прибічників китайського лобі і захисників Чан Кайші все більше критикували. У Вашингтоні все частіше почали лунати голоси прибічників невдоволення політикою керівника КР, які пропонували реалізовувати більш гнучку політику в Східній Азії [36, с. 101; 14, с. 90]. Антикомуністична позиція Е.Ф. Драмрайта щодо того, якою має бути політика США щодо КНР обурювала багатьох його колег в американському посольстві у Тайбеї [27, с. 170-171].

11 вересня 1963 р. у Білому Домі відбулась зустріч президента США Джона Фіцджеральда Кеннеді і сина Чан Кайші Цзян Цзін-го, який обіймав посаду міністра оборони КР. Під час цієї зустрічі тайванський високопосадовець знову просив надати літаки і десантне судно для підготовки наступальної операції проти КНР. Проте президент зазначив, що його країна не хоче бути втягнутою у військові операції Гоміндану [36, с. 112].

Необхідно зазначити, що ще у середині 1962 р. відбулись важливі організаційні зміни, які мали значний вплив на еволюцію китайської політики

США. У Бюро зі справ Далекого Сходу було створено два відділи щодо КНР і КР, що свідчило про підвищення ролі китайського напрямку для Вашингтону. А наприкінці листопада 1963 р. відділ КНР був перейменований у відділ азійських комуністичних справ, який став самостійним підрозділом [41, с. 226]. Ці організаційні зміни відразу ж почали давати результати. Якщо на початку президентства Джона Кеннеді представники його адміністрації вважали КНР експансіоністською державою, яка загрожувала регіональній безпеці в Східній Азії і яку необхідно було стримувати, то тепер деякі експерти прийшли до інших висновків. Група високопосадовців, до якої входили один з найближчих соратників Дж.Ф. Кеннеді, заступник державного секретаря у справах Далекого Сходу Р. Хілсмен, спеціальний помічник держсекретаря в Бюро зі справ Далекого Сходу Дж.К. Томсон-мол., співробітник відділу КНР Л. Грант і директор відділу досліджень далекосхідних справ А.С. Вітінг, запропонувала перейти до більш реалістичної китайської політики [37, с. 114; 14, с. 91]. Вони вважали, що економічні проблеми комуністичного Китаю та міжнародний тиск вплинуть на китайських лідерів. Е. Райс також рекомендував послабити обмеження на продаж продуктів харчування та медикаментів Пекіну в рамках свого дослідження у жовтні 1961 року.

Проте Дж.Ф. Кеннеді не підтримав ці пропозиції, оскільки будь-яка продовольча програма була занадто «політично ризикованою». До кінця 1963 року були підготовлені пропозиції щодо ослаблення торгових та туристичних обмежень, а також щодо включення КНР до переговорів про роззброєння.

Яскравим показником можливих змін у політиці США щодо КНР, повної відмови від традиційної політики «стримування Китаю з ізоляцією», активізацією більш гнучкої політики «стримування без ізоляції» є слова Джона Кеннеді під час його останньої прес-конференції на посаді президента США 14 листопада 1963 р.: «Коли Червоний Китай виявить прагнення жити у мирі зі Сполученими Штатами та іншими країнами, які його оточують, очевидно, що і США зроблять переоцінку своєї політики. Ми не прив'язані до політики ворожості щодо Червоного Китаю» [33, с. 350].

Цей факт був яскравим свідченням того, що, в останні місяці президентства Джона Кеннеді у 1963 р. ціла низка співробітників державного департаменту розчарувалася в діях Чан Кайші, чому сприяла його політика щодо комуністичного Китаю. Хоча президент США Дж.Ф. Кеннеді публічно не зазначав про можливість кардинальних змін у китайській політиці Вашингтону, дії співробітників його адміністрації і реорганізації у держдепартаменті чітко вказували на формування нових підходів щодо КНР і КР. Крім того, значна частина представників американського істеблішменту схвалювала більш гнучкі підходи стосовно Пекіну. Проте Білий Дім не поспішав змінювати китайську політику, яка формувалася роками. Тому публічні заяви про можливість зміни китайського курсу США були поодинокими.

Після вбивства Дж.Ф. Кеннеді в Далласі 22 листопада 1963 р. доповідь «групи Р. Хілсмена» була передана для ознайомлення в Білий

Дім, держдепартамент та Пентагон [14, с. 91; 5, с. 51]. Проте, з цими пропозиціями не ознайомилися ні президент США Л. Джонсон, ні заступник держсекретаря А. Гарріман, ні держсекретар Д. Раск, який відмовився прочитати цю доповідь, незважаючи на запит Р. Хілсмена [33, с. 351, 355].

Таким чином, ціла низка об'єктивних і суб'єктивних факторів не дозволила адміністрації 35-го президента США Джона Фіцджеральда Кеннеді виконати передвиборні обіцянки стосовно КНР і кардинально змінити китайську політику Вашингтону. Комуністичний Китай, як і раніше, визнавався потужним фактором в американо-радянському діалозі. Проте, значний вплив на формування зовнішньополітичного курсу США Чан Кайші та китайського лобі, яке виступало за збереження лінії Ейзенхауера-Даллеса, значно обмежувало діяльність прихильників пом'якшення американо-китайських відносин.

У решті-решт це призвело до того, що в 1961-1963 рр. китайська стратегія адміністрації президента США Дж.Ф. Кеннеді була зигзагоподібною, оскільки зовнішньополітичні дії часто мали спонтанний характер і залежали від різних факторів. У стратегічному контексті політика Вашингтону щодо Китаю зберігала свою спадковість і не змінилася - відносини з Пекіном характеризувались конфронтаційністю, а Тайбей і надалі отримував підтримку з боку Білого Дому. Проте, саме в останні місяці президентства Джона Кеннеді все більше простежується посилення тенденції, яке призведе до трансформації зовнішньої політики США щодо КНР від «стримування з ізоляцією» до «стримування без ізоляції».

-
1. Бажанов Е. П. США во внешнеполитической стратегии КНР (1949-1986 гг.): автореф. дис. ... д-ра ист. наук: 07.00.15. М., 1987. 37 с.
 2. Бондарева А. А. Американо-китайские отношения в первой половине 60-х гг. XX века // Молодой ученый. 2016. №26 (130). С. 530-532.
 3. Воронцов В. Б. Китай и США: 60-70-е годы. М., 1979. 172 с.
 4. Годлевський М. Силові і несилкові засоби в зовнішній політиці США в 1950-1960-х роках // Американська історія та політика. 2016. № 1. С. 168-175.
 5. Гончаренко А. В., Ключко М. О. КНР у зовнішній політиці США у період президентства Ліндона Джонсона, 1963-1969 рр. // Сумська старовина. 2018. №LIII. С. 50-62.
 6. Гончаренко А. В. Формування зовнішньополітичного курсу президента США Дж.Ф. Кеннеді щодо КНР (січень-жовтень 1961 р.) // Сумський історико-архівний журнал. №XXXVI. 2021. С. 53-64.
 7. Городня Н. Д. Східна Азія у зовнішній політиці США (1989-2013 рр.). К., 2014. 528 с.
 8. Громько А. А. Внешняя политика США: уроки и действительность, 60-70-е годы. М., 1978. 316 с.
 9. Давыдов А. С. Идеология и прагматизм в китайской политике США: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.03. М., 2005. 247 с.
 10. Дэвис Д. З., Трани Ю. П. Кривые зеркала. США и их отношения с Россией и Китаем в XX веке. М., 2009. 912 с.
 11. Занегин Б. Н. Политика в отношении Китая // Современная внешняя политика США. М., 1984. Т. 2. С. 302-340.
 12. Киссинджер Г. О Китае. М., 2013. 635 с.
 13. Косов А. П. Внешняя политика США в отношении КНР в 1949-1969 гг. // Ученые записки УО «ВГУ им. П.М. Машерова». 2012. Т. 14. С. 118-127.
 14. Косов А. П. Политика США в отношении Китая в период президентства Дж.Ф. Кеннеди // Ученые записки УО «ВГУ имени П.М. Машерова». 2015. Т. 19. С. 85-92.

15. Пронь С. В., Гудименко В. В. США і Китай: модель взаємозалежності та взаємодоповнення в боротьбі за сучасне світове лідерство // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2016. Вип. 23 (1). С. 59-64.
16. Сергейчук С. США и Китай (Политика США в отношении Китая. 1948-1968). М., 1969. 184 с.
17. Таран М. А. Відносини між США та КНР в епоху Ден Сяопіна: нова ідейно-теоретична й правова основа (1979-1990) // Східний світ. 2006. №2. С. 95-100.
18. Таран М. А. Тайвань в американській політиці «стримування та ізоляції» КНР на Далекому Сході (1949-1969) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2006. Вип. 87-88. С. 53-56.
19. Філатов М. Еволюція сприйняття КНР в американському суспільстві та політичному істеблішменті: від «стримування та ізоляції» до «стратегічної взаємодії» (кінець 1940-х - початок 1980-х років) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2010. Вип. 101. С. 44-47.
20. Цветков И. А. Политика США по отношению к тайваньской проблеме, 1949-1999 гг.: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.15. СПб., 2000. URL: <http://www.ushistory.ru/dissertatsii/179-dissertatsija-oglavlenie.html>.
21. Чэн Г. Комитет по международным отношениям и политика администрации Дж. Кеннеди в отношении КНР в 1960-1963-х годах // Современная наука: актуальные проблемы теории и практики. Серия: Гуманитарные науки. 2018. № 5. С. 43-46.
22. Чэн Г. Эволюция политики США в отношении КНР (1949-2016 гг.): дис. ... канд. ист. наук: 07.00.15. М., 2019. 221 с.
23. Bowles Ch. The China Problem Reconsidered. Foreign Affairs. 1960. Vol. 38. № 3. P. 476-486.
24. Bowles Ch. Promise to Keep. My Years in Public Life. 1941-1969. N.-Y., 1971. 657 p.
25. Chang G. H. Friends and Enemies. The United States, China and the Soviet Union. 1948-1972. Stanford, 1990. 383 p.
26. China and U.S. foreign policy / Ed. By W. B. Dickinson. 2d ed. W., 1973 103 p.
27. China Confidential: American Diplomats and Sino-American Relations, 1945-1996 / Ed. N.B. Tucker. N.-Y., 2001. 598 p.
28. Clough R. N. Island China. Cambridge, 1978. 264 p.
29. Dallek R. An Unfinished Life: John F. Kennedy, 1917-1963. Boston. 2003. 838 p.
30. Fetzer J. Clinging to Containment: China Policy. In Kennedy's Quest for Victory: American Foreign Policy, 1961-1963. N.-Y., 1989. P. 178-180.
31. Fulbright-Hays Act of 1961. URL: <https://www2.ed.gov/about/offices/list/ope/iegps/fulbrighthaysact.pdf>.
32. Hickey D. V. U.S. Policy and Taiwan's Bid to Rejoin the United Nations // Asian Survey. 1997. 37 (11). P. 1031-1043.
33. Hilsman R. To Move a Nation: The Politics of Foreign Policy in the Administration of John F. Kennedy. N.-Y., 1967. 602 p.
34. Hinton H. C. Communist China in World Politics. Boston, 1966. 527 p.
35. Kennedy J. F. The New Frontier. Acceptance speech of Senator John F. Kennedy, Democratic National Convention, 15 July 1960. Papers of John F. Kennedy. Pre-Presidential Papers. Senate Files. URL: <https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/JFKSEN/0910/JFKSEN-0910-015>.
36. The Public papers of the Presidents of the United States: John F. Kennedy, 1962. Containing the public messages, speeches, and statements of the president, January 20 to December 31, 1962. W., 1963. 1020 p. URL: <https://quod.lib.umich.edu/p/ppotpus/4730892.1962.001?view=toc>.
37. Pellegrin Ch. J. «There are bigger issues at stake»: The Administration of John F. Kennedy and United States-Republic of China Relations, 1961-1963 // John F. Kennedy History, Memory, Legacy: An Interdisciplinary Inquiry. Ed. by John Delane Williams, Robert G. Waite and Gregory S. Gordon. University of North Dakota, 2010. P. 100-115.
38. Representation of China in the United Nations. 1668 (XVI). URL: [https://undocs.org/en/A/RES/1668\(XVI\)](https://undocs.org/en/A/RES/1668(XVI)).
39. Staff memoranda: Komer, Robert, September 1961: 1-29. Papers of John F. Kennedy. Presidential Papers. National Security Files. URL: <https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/JFKNSF/322/JFKNSF-322-001>
40. Stevenson A. Putting First Things First: A Democratic View. Foreign Affairs. 1960. Vol. 38. № 2. P. 191-208.
41. Thomson J. C. Jr. On the Making of U.S. China Policy, 1961-1969: A Study in Bureaucratic Politics // The China Quarterly. 1972. Vol. 50. P. 220-243.

42. Tucker N. B. Taiwan, Hong Kong, and the United States, 1945-1992: uncertain friendships. N.-Y., 1994. 337 p.
 43. United Nations Charter. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.
 44. Young K. T. Negotiating with the Chinese Communists: The United States Experience, 1953-1967. N.-Y., 1968. 461 p.

References

1. Bazhanov E. P. SShA vo vneshnepoliticheskoy strategii KNR (1949-1986 gg.): avtoref. dis. ...d-ra ist. nauk: 07.00.15. M., 1987. 37 s.
2. Bondareva A. A. Amerikano-kitayskie otnosheniya v pervoy polovine 60-kh gg. XX veka // Molodoy uchenyy. 2016. № 26 (130). S. 530-532.
3. Vorontsov V. B. Kitay i SShA: 60-70-e gody. M., 1979. 172 s.
4. Hodlevs'kyy M. Sylovi i nesyl'ovi zasoby v zovnishniy politytsi SShA v 1950-1960-kh. // Amerykans'ka istoriya ta polityka. 2016. №1. S. 168-175.
5. Honcharenko A. V., Klochko M. O. KNR u zovnishniy politytsi SShA u period prezident'stva Lindona Dzhonsona, 1963-1969 rr. // Sums'ka starovyna. 2018. №LIII. S. 50-62.
6. Honcharenko A. V Formuvannya zovnishn'opolitychnoho kursu prezidenta SShA Dzh.F. Kennedi shchodo KNR (sichen'-zhovten' 1961 r.) // Sums'kyy istoryko-arkhivnyy zhurnal. 2021. №XXXVI. S. 53-64.
7. Horodnya N. D. Skhidna Aziya u zovnishniy politytsi SShA (1989-2013 rr.). K., 2014. 528 s.
8. Gromyko A. A. Vneshnyaya politika SShA: uroki i deystvitel'nost', 60-70-e gody. M., 1978. 316 s.
9. Davydov A. S. Ideologiya i pragmatizm v kitayskoy politike SShA: dis. ...kand. ist. nauk: 07.00.03. M., 2005. 247 s.
10. Devis D. Z., Trani Yu. P. Krivye zerkala. SShA i ikh otnosheniya s Rossiey i Kitaem v XX veke. M., 2009. 912 s.
11. ZaneGIN B. N. Politika v otnoshenii Kitaya // Sovremennaya vneshnyaya politika SShA. M., 1984. T. 2. S. 302-340.
12. Kissindzher G. O Kitae [On China]. M., 2013. 635 s.
13. Kosov A. P. Vneshnyaya politika SShA v otnoshenii KNR v 1949-1969 gg. // Uchenye zapiski UO «VGU im. P.M. Masherova». 2012. T. 14. S. 118-127.
14. Kosov A. P. Politika SShA v otnoshenii Kitaya v period prezidentstva Dzh.F. Kennedi // Uchenye zapiski UO «VGU imeni P.M. Masherova». 2015. T. 19. S. 85-92.
15. Pron' S. V., Hudymenko V. V. SShA i Kytay: model' vzayemozalezhnosti ta vzayemodopovnennya v borot'bi za suchasne svitove liderstvo // Naukovyy visnyk Diplomatichnoyi akademiyi Ukrainy. 2016. Vyp. 23 (1). C. 59-64.
16. Sergeychuk S. SShA i Kitay (Politika SShA v otnoshenii Kitaya. 1948-1968). M., 1969. 184 s.
17. Taran M. A. Vidnosyny mizh SShA ta KNR v epokhu Den Syaopina: nova ideynoteoretychna y pravova osnova (1979-1990) // Skhidnyy svit. 2006. №2. C. 95-100.
18. Taran M. A. Tayvan' v amerykans'kiy politytsi "strymuвання ta izolyatsiyi" KNR na Dalekomu Skhodi (1949-1969) // Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istoriya. 2006. Vyp. 87-88. S. 53-56.
19. Filatov M. Evolyutsiya spryynyattya KNR v amerykans'komu suspil'stvi ta politychnomu isteblishmenti: vid "strymuвання ta izolyatsiyi" do "stratehichnoyi vzayemodiyi" (kinets' 1940-kh - pochatok 1980-kh rokiv) // Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istoriya. 2010. Vyp. 101. S. 44-47.
20. Tsvetkov I. A. Politika SShA po otnosheniyu k tayvan'skoy probleme, 1949-1999 gg.: dis. ...kand. ist. nauk: 07.00.15. SPb., 2000. URL: <http://www.ushistory.ru/dissertatsii/179-dissertatsiya-oglavlenie.html>.
21. Chen G. Komitet po mezhdunarodnym otnosheniyam i politika administratsii Dzh. Kennedii v otnoshenii KNR v 1960-1963-kh godakh // Sovremennaya nauka: aktual'nye problemy teorii i praktiki. Seriya: Gumanitarnye nauki. 2018. №5. S. 43-46.
22. Chen G. Evolyutsiya politiki SShA v otnoshenii KNR (1949-2016 gg.): dis. ...kand. ist. nauk: 07.00.15. M., 2019. 221 s.
23. Bowles Ch. The China Problem Reconsidered. Foreign Affairs. 1960. Vol. 38. № 3. P. 476-486.
24. Bowles Ch. Promise to Keep. My Years in Public Life. 1941-1969. N.-Y., 1971. 657 p.
25. Chang G. H. Friends and Enemies. The United States, China and the Soviet Union. 1948-1972. Stanford, 1990. 383 p.
26. China and U.S. foreign police / Ed. By W.B. Dickinson. 2d ed. W., 1973 103 p.

27. China Confidential: American Diplomats and Sino-American Relations, 1945-1996 / Ed. N.B. Tucker. N.-Y., 2001. 598 p.
28. Clough R. N. Island China. Cambridge, 1978. 264 p.
29. Dallek R. An Unfinished Life: John F. Kennedy, 1917-1963. Boston. 2003. 838 p.
30. Fetzer J. Clinging to Containment: China Policy. In Kennedy's Quest for Victory: American Foreign Policy, 1961-1963. N.-Y., 1989. P. 178-180.
31. Fulbright-Hays Act of 1961. URL: <https://www2.ed.gov/about/offices/list/ope/iegps/fulbrighthaysact.pdf>.
32. Hickey D. V. U.S. Policy and Taiwan's Bid to Rejoin the United Nations // Asian Survey. 1997. 37(11). P. 1031-1043.
33. Hilsman R. To Move a Nation: The Politics of Foreign Policy in the Administration of John F. Kennedy. N.-Y., 1967. 602 p.
34. Hinton H. C. Communist China in World Politics. Boston, 1966. 527 p.
35. Kennedy J. F. The New Frontier. Acceptance speech of Senator John F. Kennedy, Democratic National Convention, 15 July 1960. Papers of John F. Kennedy. Pre-Presidential Papers. Senate Files. URL: <https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/JFKSEN/0910/JFKSEN-0910-015>.
36. The Public papers of the Presidents of the United States: John F. Kennedy, 1962. Containing the public messages, speeches, and statements of the president, January 20 to December 31, 1962. W., 1963. 1020 p. URL: <https://quod.lib.umich.edu/p/ppotpus/4730892.1962.001?view=toc>.
37. Pellegrin Ch. J. «There are bigger issues at stake»: The Administration of John F. Kennedy and United States-Republic of China Relations, 1961-1963 // John F. Kennedy History, Memory, Legacy: An Interdisciplinary Inquiry. Ed. by John Delane Williams, Robert G. Waite and Gregory S. Gordon. University of North Dakota, 2010. P. 100-115.
38. Representation of China in the United Nations. 1668 (XVI). URL: [https://undocs.org/en/A/RES/1668\(XVI\)](https://undocs.org/en/A/RES/1668(XVI)).
39. Staff memoranda: Komer, Robert, September 1961: 1-29. Papers of John F. Kennedy. Presidential Papers. National Security Files. URL: <https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/archives/JFKNSF/322/JFKNSF-322-001>.
40. Stevenson A. Putting First Things First: A Democratic View. Foreign Affairs. 1960. Vol. 38. №. 2. P. 191-208.
41. Thomson J. C. Jr. On the Making of U.S. China Policy, 1961-1969: A Study in Bureaucratic Politics // The China Quarterly. 1972. Vol. 50. P. 220-243.
42. Tucker N. B. Taiwan, Hong Kong, and the United States, 1945-1992: uncertain friendships. N.-Y., 1994. 337 p.
43. United Nations Charter. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.
44. Young K. T. Negotiating with the Chinese Communists: The United States Experience, 1953-1967. N.-Y., 1968. 461 p.

Goncharenko A. V.

PhD (History), Associate Professor, Sumy State University (Ukraine). *Scopus Author ID*: 57219146753, *ORCID*: 0000-0003-4281-8735.

THE POLICY OF THE ADMINISTRATION OF THE US PRESIDENT J. F. KENNEDY ON CHINA (september 1961 - november 1963)

The article surveys the evolution of foreign policy of the administration of the US President J.F. Kennedy on China in September 1961 - November 1963. The reasons, course and consequences of the intensification of Washington's foreign policy strategy on China during the investigated period are described. There is analyzed the practical implementation of the foreign policy initiatives of the administration of the President of the United States John F. Kennedy on communist China in September 1961 - November 1963. The role of various groups in the American establishment in the process of implementing the Chinese policy of the US Presidential Administration J.F. Kennedy in September 1961 - November 1963 is studied.

The victory of J.F. Kennedy in the presidential election in 1960 was accompanied by a series of changes in the system of geopolitical and military priorities of the United States. The new administration's more realistic approach to China was due primarily to the fact that Beijing, which renounced its alliances and claimed the role of a «third force», was a weak player in the international arena and therefore minor, insignificant deviations from traditional policies of «containment and isolation» seemed acceptable. Moreover, the policy of «isolation» did not justify itself, as China has intensified its foreign policy, established relations with many countries, including the US allies. Gradually, the number of states that

supported China's demands for a seat in the UN grew, which created a real prospect for broad recognition of communist China.

A number of objective and subjective factors prevented the administration of the 35th President of the United States, John Fitzgerald Kennedy, from fulfilling his election promises to China and radically changing Washington's Chinese policy. Communist China continued to be recognized as a powerful factor in the US-Soviet dialogue. However, the significant influence on the formation of the US foreign policy of Chiang Kai-shek and the Chinese lobby, which advocated the preservation of the Eisenhower-Dulles line, significantly limited the activities of supporters of the softening of US-China relations.

Eventually, this led to the fact that in 1961-1963, the Chinese strategy of the administration of the US President J.F. Kennedy will be zigzagged, as foreign policy actions were often spontaneous and dependent on various factors. In a strategic context, Washington's policy toward China remained hereditary and unchanged: relations with Beijing were confrontational, and Taipei continued to receive support from the White House. Meanwhile, it is in the last months of John F. Kennedy's presidency that there is a growing trend that will lead to a transformation of the US foreign policy toward China from «containment with isolation» to «containment without isolation».

That is why J.F. Kennedy, who did not rule out the possibility of changing China's US policy, saw in his own practical actions toward China at the time no reason to abandon the doctrine of «containment». Particularly, the idea of «containment» of China was the basis of a number of decisions of the John F. Kennedy administration, which eventually led to the escalation of American military intervention in Indochina.

Key words: *the USA, China, PRC, ROC, foreign policy, American-Chinese relations, doctrine of «containment», J. F. Kennedy.*